

KESKUSTELUSARJA KOLTANSAAMEN TILANTEESTA OSA III: KIELITEKNOLOGIA

11.6.2025 14–16 TEAMS

Keskusteluun osallistuivat:

Jack Rueter, yliopistotutkija (Helsingin yliopisto); **Kristiina Ojala**, väitöskirjatutkija (Helsingin yliopisto); **Miika Lehtinen**, koltansaamen yliopisto-opettaja (Giellagas-instituutti); **Mikko Kurimo**, professori (Aalto-yliopisto); **Pigga Keskitalo**, professori (Lapin yliopisto); **Sjur Nørstebø Moshagen**, Divvun-ryhmän johtaja (Tromssan yliopisto); **Tauno Ljetoff**, koltansaamen neuvonantaja (Saamen Kielikaltio); sekä **Trond Trosterud**, Giellateknologian tutkimusryhmän johtaja (Tromssan yliopisto).

Keskustelua fasilitoivat kieliturvasihtööri Anne Kirste Aikio ja kieliasiansihtööri Marko Marjomaa.

Johdanto

Keskustelutarjan kolmannessa osassa käsiteltiin koltansaamen kieliteknologian nykytilaa, haasteita ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tilaisuuden järjestivät Saamelaiskäräjät yhteistyössä Kolttien kyläkokouksen ja Kolttakulttuurisäätiön kanssa. Keskusteluun osallistui laaja joukko asiantuntijoita eri organisaatioista, kuten yliopistoista ja tutkimuslaitoksista.

Kieliteknologian määritelmä

Keskustelun aluksi tutustuttiin kieliteknologian määritelmään. Kieliteknologia tarkoittaa puheen ja kielen käsittelyyn kehitettyjä työkaluja ja algoritmeja, joiden avulla voidaan automatisoida esimerkiksi puheentunnistusta, konekäännöksiä, oikolukua ja tiedonhakua. Nykyaikaiset ratkaisut perustuvat usein koneoppimiseen ja suurten kielimallien hyödyntämiseen, mutta erityisesti vähemmistökielten kohdalla myös sääntöpohjaiset menetelmät ovat tärkeitä.

Nykyiset resurssit ja työkalut

Todettiin, että koltansaamen kieliteknologian kehityksessä on saavutettu edistysaskeleita, kuten morfologiset analysaattorit ja oikolukuohjelmat. Sanakirjatyö on käynnissä, mutta käännösparien ja esimerkkilauseiden osalta tarvitaan lisää aineistoa. Koltansaamen korpuksen koko on edelleen pieni verrattuna muihin saamen kieliin, mikä rajoittaa ja hidastaa kieliteknologisten sovellusten kehittämistä.

Haasteet

Suurimpana haasteena on aineiston puute: sekä tekstikorpuksen että puheaineiston määrä on rajallinen. Lisäksi opettajaresursseista on pulaa, vaikka kiinnostus kielen opiskeluun on kasvussa. Tekijänoikeudet ja tutkimusluvut rajoittavat aineistojen käyttöä. Myös kielen muuttuminen ajan myötä vaikuttaa vanhojen äänitteiden hyödynnettävyyteen.

Mahdollisuudet ja tulevaisuuden visiot

Kieliteknologia voi tukea koltansaamen kielen elvytystä ja opetusta monin tavoin. Esimerkiksi puheentunnistus, automaattinen käännös ja oppimateriaalien kehittäminen voivat helpottaa kielen käyttöä ja opiskelua. AI-tekniologiat mahdollistavat yksilöllisen palautteen ja oppimisen räätälöinnin. Tulevaisuudessa tavoitteena on kehittää ratkaisuja, jotka tukevat sekä nuoria aikuisia että koko kieliyhteisöä.

Yhteistyö ja osallistuminen

Keskustelussa korostettiin, että yksittäiset henkilöt ja yhteisöt voivat edistää kieliteknologian kehitystä esimerkiksi lahjoittamalla puheaineistoa, osallistumalla pilottihankkeisiin ja testaamalla uusia sovelluksia. Yhteistyö yliopistojen, projektien ja Saamelaiskäräjien välillä on tärkeää, jotta aineistoja ja resursseja saadaan koordinoitusti käyttöön.

Lopuksi

Keskustelun päätteeksi todettiin, että materiaalin kerääminen ja koordinointi ovat avainasemassa koltansaamen kieliteknologian kehittämisessä. Tilaisuudessa sovittiin, että pyritään aktiivisesti keräämään ja hyödyntämään koltansaamenkielistä materiaalia (sekä tekstiä että puhetta) kieliteknologian kehittämiseksi. Saamelaiskäräjät lupasi selvittää, miten heidän hallussaan olevia tekstejä ja mahdollisia nauhoitteita voitaisiin saada tutkijoiden ja kieliteknologian kehittäjien käyttöön. Giellateknon hallinnoimaa korpusta tullaan vahvistamaan mm. kaikkien kolmen Saamelaiskäräjien välisen IDIL-kärkihankkeen kautta. Giellagas-insituutissa toimivan Saamelaisen kulttuuriarkiston materiaalin hyödyntämistä kieliteknologian kehittämisessä tulee edistää.